

СВІТЛАК ІРИНА ІВАНІВНА

УДК 336.24.07

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОВАДЖЕННЯ ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ МИТНОГО БРОКЕРА ТА МИТНОГО ПЕРЕВІЗНИКА В УКРАЇНІ**

**Спеціальність: 12.00.07 – теорія управління; адміністративне
право і процес; фінансове право; інформаційне право**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук**

Ірпінь – 2006

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі адміністративного права та адміністративної діяльності Національної академії державної податкової служби України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, професор
Гіжевський Володимир Казімірович
Університет економіки та права “КРОК”
проректор

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Рябченко Олена Петрівна
Харківський національний університет внутрішніх справ МВС
України, професор кафедри адміністративного права та
адміністративної діяльності органів внутрішніх справ;

кандидат юридичних наук,
Підчибій Василь Петрович
Національна академія державної податкової служби України,
доцент кафедри фінансового права

Провідна установа: Одеський національний університет ім. І.І. Мечникова, кафедра
адміністративного та господарського права

Захист відбудеться “ 1 ” квітня 006 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої
ради К 27.855.02 в Національній академії державної податкової служби України за адресою:
08201, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Садова, 53.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національної академії
державної податкової служби України за адресою: 08201, Київська обл., м. Ірпінь, вул. Карла
Маркса, 31.

Автореферат розіслано “22” лютого 2006 року

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В. Коваль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. В умовах подальшого формування ринкової економіки держави відповідно продовжує розвиватися і посередницька діяльність. Але ефективність її здійснення досить часто залежить не тільки від здібностей та фінансових можливостей підприємців, а й від ефективної діяльності органів законодавчої та виконавчої влади всіх рівнів, від належного законодавчого та нормативно-правового забезпечення діяльності посередницьких підприємств. Сучасний стан ринкової трансформації економіки України передбачає, насамперед, подальшу розбудову таких елементів економічної системи, які, з одного боку, здатні забезпечувати рівні умови для здійснення підприємницької діяльності для усіх суб'єктів господарювання, а з іншого – виступають інструментами державного впливу на загальну ситуацію в економіці держави. Це повною мірою стосується підприємницької діяльності із надання послуг по декларуванню товарів і транспортних засобів та перевезенню товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем.

Зазначений інститут підприємницької діяльності в період свого становлення формувався на основі тієї нормативно-правової бази, яка залишилася в спадок від радянських часів, коли питання про регулювання посередницької діяльності в митній сфері державою не ставилося і практично не вирішувалося. Це стало причиною дещо невпорядкованого, “хаотичного” прийняття нормативно-правових документів, що регулюють зазначену діяльність в митній сфері.

Чітка та системна регламентація посередницької діяльності дасть можливість уникнути суперечок та непорозумінь між посадовими особами митних органів, з одного боку, та суб'єктами підприємницької діяльності й громадянами з іншого щодо правомірностей митних правовідносин.

Практика правового регулювання посередницької діяльності вказує на необхідність глибокого розуміння і всебічного врахування всього нового, що відбувається сьогодні як в нашій державі, так і за її межами. Це стосується і організаційно-правових засад посередницької діяльності в митній сфері взагалі, так і діяльності митного брокера та митного перевізника зокрема. Але при цьому не можна, як показує практика, механічно переносити зарубіжний досвід такої роботи в діяльність державних органів України. Необхідно, як стверджують фахівці, лише враховувати позитивні аспекти та негативні наслідки правового регулювання подібних процесів, що мають місце в діяльності зарубіжних країн.

Перебудова організаційно-правових засад діяльності державного апарату, органів виконавчої влади на місцях, як складова адміністративної реформи в Україні, обумовлює необхідність значною мірою підвищити ефективність діяльності митних органів у сфері контролю за переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України,

забезпечення їх кваліфікованими кадрами, здатними працювати професійно грамотно, чесно, прозоро.

Економічні можливості посередницьких підприємств, що здійснюють свою діяльність у митній сфері, обмежені відповідними правами та обов'язками, які встановлюються органами державного управління. Це дає змогу в певній мірі упорядкувати складну систему взаємодії різних видів діяльності, взаємозв'язок з митними органами. При цьому, основне завдання полягає у створенні сприятливих умов для реалізації економічних та фінансових інтересів суб'єктів господарської посередницької діяльності. Посередницька діяльність у митній сфері здійснюється за наявності відповідної ліцензії, виданої Державною митною службою України. Введення та нормативне закріплення ліцензування зазначеної діяльності зумовлено, на наш погляд, змінами в характері впливу держави на суспільні відносини, що складаються у сфері економіки і соціального розвитку суспільства. Проникаючи не лише у сферу виробничої діяльності, але також і в соціальну сферу, вони дають можливість дотримуватися балансів інтересів споживачів, підприємців, інших суб'єктів – з одного боку, і держави, в особі митних органів у нашому випадку, - з іншого.

Проблеми організації та удосконалення посередницької господарської діяльності з точки зору адміністративно-правової науки, теорії управління досліджували такі науковці, як В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.М. Горшенєва, І.П. Голосніченко, Л.В. Коваль, В.В. Копейчиков. Окремі питання, що відносяться до посередницької діяльності в митній сфері (як у загально-теоретичному, так і галузевому аспектах) знайшли своє відображення в працях І.В. Безкоровайної, І.О. Бондаренко, А.С. Васильєва, Б.М. Габричидзе, Є.В. Додіна, С.В. Ківалова, А.Н. Козиріна, Т.В. Корнєвої, С.І. Пахомова, К.К. Сандровського, С.С. Терещенка та інших. Однак нині залишається ще багато дискусійних та практично невирішених питань, що стосуються окремих аспектів посередництва в митній сфері, його правового регулювання.

Не применшуючи ролі і значимості доробку зазначених науковців, необхідно визнати, що в Україні на цей час відсутні спеціальні монографічні дослідження організаційно-правових засад провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника.

Таким чином, недостатня теоретична розробленість обраної теми, її теоретична, прикладна і практична значимість та актуальність зумовлюють потребу проведення поглибленого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з планами наукових досліджень Державної митної служби України. Тема затверджена вченою радою Національної академії державної податкової служби України 17 березня 2004 року, протокол № 7. Робота виконана в контексті заходів щодо реалізації Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженої Указом Президента України від 22 липня

1998 року № 810/98. Крім того, цей напрямок дослідження відповідає основним засадам державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності, затвердженим Законом України від 11 вересня 2003 року № 1160-IV “Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності”.

Мета і завдання дослідження. Основною метою дисертаційного дослідження є визначення організаційно-правових засад, юридичної природи, значення та змісту провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні.

Відповідно до поставленої мети окреслені такі завдання дослідження:

- аналіз юридичної природи посередницької діяльності;
- теоретико-правовий аналіз організаційно-правових засад діяльності митного брокера та митного перевізника;
- дослідження сутності посередницьких послуг, що надаються митним брокером та митним перевізником;
- визначення ролі та місця митного брокера та митного перевізника при здійсненні митних процедур;
- вироблення конкретних пропозицій та рекомендацій, спрямованих на подальше вдосконалення посередницької діяльності по декларуванню та перевезенню відповідних товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем.

Об’єктом дослідження є організаційно-правові відносини, що виникають при провадженні посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника.

Предметом дослідження є норми права, що регулюють посередницьку діяльність у митній сфері; практика діяльності митних брокерів та митних перевізників стосовно надання ними посередницьких послуг при здійсненні митних процедур.

Методи дослідження. Відповідно до поставленої мети та з урахуванням специфіки й об’єкта дослідження використовувалися наступні методи: діалектичний, порівняльно-правовий, системно-структурний, формально-догматичний.

Діалектичний метод використовувався для аналізу стану та розвитку посередницької діяльності в митній сфері взагалі, та митних брокерів і митних перевізників зокрема.

Порівняльно-правовий метод дозволив проаналізувати вітчизняне законодавство в зазначеній сфері в порівнянні його з зарубіжним.

Застосування системно-структурного методу надало можливість визначити місце та роль правових приписів, що регулюють процедуру провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника.

За допомогою формально-догматичного методу у митній сфері з’ясувався зміст посередницьких послуг у митній сфері.

Зазначені методи застосовувалися не ізольовано, а, відповідно, в поєднанні з іншими.

Емпіричною базою дисертаційного дослідження стало проведене опитування працівників митної галузі та представників посередницьких структур, що надають відповідні послуги в митній сфері.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній літературі комплексним, специфічним, монографічним дослідженням організаційно-правових засад провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні.

Дане дослідження обґрунтовує ряд наукових положень та висновків, запропонованих автором особисто, нових у теоретичному та практичному аспектах, що виносяться на захист. У результаті проведеного дослідження сформульовані такі положення:

вперше:

- проаналізовано сутність провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника по наданню послуг з декларування товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, або перебувають під митним контролем;

- досліджено та сформульовано особливості правового забезпечення діяльності митного брокера та митного перевізника, детально розкрито його зміст; сформульовано висновок про необхідність вдосконалення нормативно-правових актів, що регламентують процедуру надання посередницьких послуг з декларування та перевезення товарів;

- представлена історична періодизація формування підприємницької діяльності в державі з 1991 року і по теперішній час, визначені основні завдання та значення кожного періоду;

- сформульовані напрямки подальшого удосконалення організаційно-правових засад провадження посередницької діяльності при наданні послуг з декларування товарів і транспортних засобів та їх перевезення;

- запропоновано та обґрунтовано необхідність прийняття Закону України „Про управлінські послуги”, який би чітко врегулював критерії віднесення конкретних видів посередницької діяльності до таких, що потребують дозвільного характеру. Закон дозволить запобігти суб’єктивізму при прийнятті рішень, уникнути суперечностей і неузгодженостей між органами виконавчої влади і суб’єктами господарювання, що виникають при цьому, а також дозволить визначити вичерпний перелік видів публічних послуг, що можуть надаватися при організації митної справи;

- запропоновано авторське розуміння понять „посередницька діяльність у сфері митних правовідносин”, „митні послуги”, „підприємницька діяльність в митній сфері” та „посередницька діяльність при здійсненні митних процедур”. З нових позицій сформульована юридична оцінка посередницької діяльності при здійсненні митних процедур, її видів та особливостей кожної з них;

- запропонована дефініція категорій „митне адміністрування” та „публічно-сервісна діяльність митних органів”. Запровадження вказаних дефініцій дасть можливість усунути неоднозначне тлумачення понять „митні послуги”, „управлінські послуги митних органів”, „послуги митних посередників”.

Обґрунтовано та запропоновано доповнення до ст. 322 Митного кодексу України „Види стягнень за порушення митних правил” таких видів стягнень як: „призупинення дії ліцензії” та „анулювання ліцензії”, оскільки зазначені заходи адміністративного впливу до порушників митних правил широко застосовуються в практичній діяльності митних органів та стимулюють підвищення якості надання посередницьких послуг митними брокерами та митними перевізниками.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розглянуті в ньому положення дозволяють визначити підходи до вирішення як науково-теоретичних, так і практичних організаційно-правових проблем:

– у науково-дослідній сфері - для подальших досліджень організаційно-правових засад провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника при здійсненні ними митних процедур;

– у правотворчій діяльності – для подальшого вдосконалення законодавчих актів та нормативно-правових документів, що регулюють посередницьку діяльність при здійсненні митної справи в Україні (про що свідчить акт впровадження у законодавчу діяльність пропозицій за результатами дисертаційного дослідження, виданий Комітетом з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 19 квітня 2005 року № 06-19/15-550);

– у сфері практичної діяльності митних органів – під час здійснення відповідних митних процедур;

– у навчальному процесі – матеріали дослідження можуть бути використані при викладанні дисциплін “Міжнародне митне право”, “Митна справа,” “Митне право України”, “Адміністративне право”, “Актуальні проблеми адміністративного права”, а також при підготовці відповідних посібників, науково-методичних розробок зазначених дисциплін (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження в навчальний процес ВСЕІ університету “Україна” від 1 листопада 2005 року).

Основні положення проведеного дослідження використовуються особисто автором у навчальному процесі при проведенні лекційних та семінарських і практичних занять з курсу “Митна справа” та “Митне право” у Вінницькому соціально-економічному інституті університету “Україна”, а також при підготовці відповідних навчально-методичних документів.

Особистий внесок здобувача. Сформульовані у дисертації положення, узагальнення, оцінки та висновки, рекомендації і пропозиції обґрунтовані дисертантом на підставі особистих досліджень у результаті опрацювання та аналізу відповідних правових актів та наукових джерел. Ідеї та розробки, що належать Шкарупі В.К., у співавторстві з яким було підготовлено наукову статтю, у дисертації не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження, на відповідних етапах, неодноразово обговорювалися на засіданні кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національної академії державної податкової служби України, де й виконана робота. Основні положення роботи, теоретичні та практичні висновки оприлюднено на наукових і науково-практичних конференціях: “Взаємодія митних брокерів та митних перевізників з митними органами України” (січень 2005, м. Вінниця), “Організаційно - правові засади провадження діяльності митного перевізника” (березень 2005, м. Київ), “ Шляхи удосконалення інституту митних посередників” (квітень 2005, м. Запоріжжя), “Основи адміністративно-правового статусу митних брокерів та митних перевізників” (травень 2005, м. Острого), “Перспективи розвитку підприємницької діяльності в сфері митної справи” (червень 2005, м. Вінниця).

Публікації. За темою дослідження опубліковано вісім робіт, із них п’ять – наукові статті у фахових наукових виданнях, решта в інших виданнях.

Структура дисертації. Праця складається зі вступу, трьох розділів, які містять одинадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг дисертації 190 сторінок, з них – 168 сторінок основного тексту, кількість використаних джерел – 240 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, ступінь її наукової розробки, зв’язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами, визначається мета і завдання дослідження, його об’єкт, предмет, методологічна основа, особистий внесок здобувача, наукова новизна роботи, практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію, публікацію основних положень роботи, її структуру та обсяг.

РОЗДІЛ I “Становлення інституту посередницької діяльності із надання послуг в галузі митної справи” складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 “Юридична природа та поняття посередницької діяльності” розглядаються питання ролі та місця посередницької діяльності в суспільних відносинах держави, її поняття та значення.

Досліджуючи зазначену проблематику автор дійшов висновку, що з переходом до ринкової економіки в Україні намітились тенденції до розширення сфери діяльності фізичних

і юридичних осіб, які займаються професійним посередництвом. Перебуваючи у постійних економіко-правових відносинах з органами державної влади підприємець фактично виступає перед державою в ролі виразника загальносуспільних інтересів. Адже коли виникають або поглиблюються розбіжності між інтересами суспільства й держави, це відразу ж, іноді фатально, позначається на успіху його справи. Держава також відіграє важливу роль у попередженні негативних наслідків діяльності монопольних організацій, захисті найважливіших сфер життя, внутрішнього ринку та національних інтересів. Вирішуючи зазначені проблеми, держава не протистоїть розвитку ринкових відносин, а навпаки, за допомогою наявних можливостей стимулює їх ефективне функціонування. Практика останніх років доказала, що втрата належного управління суспільством, а також надмірне втручання держави в зазначені процеси тягнуть за собою негативні, інколи незворотні наслідки.

Автор звертає увагу на проблеми, що виникають у практичній діяльності через неоднозначність тлумачення поняття “підприємницька діяльність”. На думку дисертанта, необхідно дати визначення на підставі положень законів України “Про підприємництво” та “Про підприємства в Україні” (втратили чинність з 1 січня 2004 року) та Господарського кодексу України. Тому, дослідивши зазначені правові акти, дисертант пропонує таке визначення: підприємництво – це безпосередня, самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик діяльність щодо виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку.

Автором запропонована періодизація становлення підприємництва в Україні. В дисертації зазначається, що на розвиток та динаміку діяльності підприємців суттєво впливає державна реєстрація суб'єктів господарської діяльності, оскільки від спрощення процесу входження майбутніх підприємців у бізнес залежать темпи їх розвитку. Вітчизняна система реєстрації підприємців була започаткована у 1991 році із прийняттям Закону України “Про підприємництво” і до 1996 року формувалась хаотично. Уряд України тричі своїми постановами протягом майже 13 років впорядковував систему реєстрації. В державі точилися тривалі дискусії стосовно того, хто повинен бути головним методологом у справі реєстрації суб'єктів підприємництва. Цю роботу намагалися взяти на себе Державна податкова адміністрація України та Міністерство юстиції України. Але, як показує проведене дослідження, в Європі немає жодної країни, де б реєстрацією займався податковий орган, поліція або орган юстиції, цим займається окремий державний орган.

Дисертант звертає увагу на те, що з метою усунення перешкод на шляху розвитку підприємництва, запровадження нових підходів до його регулювання, законодавцем у свій час були внесені суттєві зміни до Закону України “Про підприємництво”. І все ж таки, правове забезпечення системи державної реєстрації було зосереджено у різних законодавчих та нормативно-правових актах. В Україні їх реєстрацію забезпечували більше півтора десятка

різного типу реєстраторів (від Кабінету Міністрів України до місцевих органів самоврядування). Майже в половини цих державних органів реєстрації процедура реєстрації здійснювалася за сумісництвом. І як результат низька кваліфікація посадових осіб, плінність кадрів, значна кількість помилок при реєстрації тощо.

Характеризуючи в цілому чинну законодавчу базу підприємництва, автор вказує на її нестабільність, багаточисельну декларативність положень, незначну кількість норм прямої дії механізмів реалізації, контролю і відповідальності за невиконання положень законодавчих актів як з боку посадових осіб органів державної влади, так і з боку підприємців. Дана проблема на сьогодні є найважливішою та найскладнішою. Автор дійшов висновку, що основою розв'язання зазначеної проблеми є систематизація законодавства у сфері підприємництва як одного із засобів підвищення ефективності правового регулювання підприємницьких посередницьких відносин, що виникають між суб'єктами підприємницької діяльності, між ними та державою, між підприємницькими структурами та іншими суб'єктами.

У підрозділі 1.2 *“Історія виникнення посередницької діяльності при здійсненні митних процедур”* йдеться про становлення та розвиток митної справи. Прообразом посередницьких послуг у митній сфері були митні склади.

Виникнення даного інституту пов'язано з ім'ям великого українського гетьмана Богдана Хмельницького. Адже саме за його часів у митній практиці країни зустрічаються як інститути вільних портів, так і вільні митні склади.

Наступним етапом у формуванні інституту митних посередників став період становлення митної служби колишнього СРСР. В кінці 80-х років постановою Ради Міністрів СРСР від 7 березня 1989 року № 203 суб'єктам підприємницької діяльності Радянського Союзу було надано право на здійснення зовнішньоекономічної діяльності за умови реєстрації у Міністерстві зовнішньоекономічних зв'язків та оформлення відповідної ліцензії. Зазначеною постановою митним органам було надано право брати плату за здійснення митних процедур та дозволено використовувати ці кошти на розвиток митних органів.

Проведене дослідження показує, що ні в законодавстві колишнього Радянського Союзу, ні в правовій літературі того періоду, дії державних структур по сприянню громадянам в реалізації своїх конституційних прав посередницькими послугами не визнавалися, оскільки вважалося, що зазначені структури, у даному випадку, просто виконують свої повноваження.

У Митному кодексі України 1991 року, який залишався чинним до 1 січня 2004 року, взагалі відсутнє визначення термінів “митний брокер”, “митний ліцензійний склад” та “магазин безмитної торгівлі”. Не існувало до затвердження Митного кодексу України 2002 року, який свідчив вже про новий етап розвитку інституту митного посередництва в Україні, чіткого законодавчого визначення поняття “митний брокер”. Організаційно-правову основу для здійснення підприємницької діяльності митного брокера, а точніше – надання ним послуг

по декларуванню і митному оформленню товарів, складала статті 46-49 Митного кодексу України 1991 року. Так, відповідно до статті 46 поняття “митний брокер” розуміється як: “... підприємство, допущене митницею до декларування”. При цьому статтею 47 Кодексу уточнялося, що допущення митницею підприємства до декларування здійснювалось шляхом видачі такому підприємству свідоцтва про визнання його як декларанта. Зазначена стаття залишається чинною до цього часу у зв'язку із внесенням змін до Державного бюджету України на 2005 рік, які передбачають стягнення митних зборів за видачу зазначених свідоцтв і у поточному році. З набуттям чинності нового Митного кодексу України з 1 січня 2004 року “стара”, але все ще чинна на цей час, стаття 47 створила певні юридичні колізії, що породжують проблемні питання щодо діяльності митних брокерів.

У підрозділі 1.3 *“Види посередницької діяльності в митній галузі та їх сутність”* автором проаналізовані види посередницьких послуг у митній сфері. Традиційно до підприємницької діяльності в галузі митної справи дисертант відносить, перш за все, діяльність митних брокерів, функціонування митних ліцензійних складів та магазинів безмитної торгівлі. Це пов'язано з тим, що організаційно-правові засади функціонування цих інституцій в нашій державі були закладені ще у Митному кодексі України 1991 року і розвивались поступово, разом із процесом створення та становлення незалежної митної системи України.

Аналіз правових документів та наукової літератури дозволив автору віднести до посередницької діяльності в митній сфері діяльність митних брокерів, митних ліцензійних складів та магазинів безмитної торгівлі, митних перевізників, склади тимчасового зберігання товарів, вантажні митні комплекси, автопорти, термінали. Дисертант стверджує, що крім цих видів опосередковане відношення до підприємницької діяльності в галузі митної справи також мають експедиційна діяльність або діяльність експедиторів та митні аукціони. Однак по суті в діяльності експедиторів відсутній елемент посередництва між клієнтом та митницею. Такими посередниками виступають саме митні брокери та митні перевізники. Тому з метою надання своїм клієнтам послуг у повному обсязі, або, як кажуть, „під ключ” чи „від дверей до дверей”, експедитори часто поєднують декілька видів діяльності, отримуючи ліцензію митного брокера та митного перевізника.

Визначивши види підприємницької діяльності в галузі митної справи, дисертант розглядає їх сутність.

У підрозділі 1.4 *“Митні послуги: колізії теорії та проблеми практики”* дисертант, досліджуючи правові акти, що регулюють посередницьку діяльність в митній сфері, констатує, що на сьогодні законодавство України не дає чіткого визначення поняття “митні послуги”. В ході адміністративної реформи повинні запровадитись організаційно-правові засади реформування ключових елементів системи державного управління, формуватися нові

інститути, організаційні структури та інструменти державного управління. Це в певній мірі стосується і питання щодо управлінських (виконавських, публічних) послуг.

Питання про такий вид послуг сьогодні так і не знайшло однозначної оцінки у наукових колах та залишається дискусійним. Отже, є нагальна потреба дослідження змісту так званих управлінських послуг у митній справі.

На думку автора, ця проблема пов'язана з необхідністю чіткого визначення управлінських послуг та впровадження їх в практичну діяльність органів виконавчої влади. А послуги митних органів щодо реєстрації, ліцензування, сертифікації, атестації діяльності митних брокерів, митних перевізників можна розглядати як публічно-сервісну діяльність митних органів України. Адже, дані послуги надаються з ініціативи зацікавленої особи, для задоволення її потреб та передбачають певну свободу адміністративного розсуду, залежно від виконання зацікавленою особою встановлених законодавством вимог (наприклад, видати ліцензію на провадження діяльності митного перевізника, чи відмовити у її видачі в разі недодержання ліцензійних умов).

Держава може забезпечити легітимацію підприємницької діяльності шляхом надання управлінських послуг, врегульованих нормативно-правовими актами уповноважених органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. На жаль, нормативно-правове забезпечення процесуального аспекту таких дій, як зазначалося, на сьогоднішній день не в повній мірі відповідає сучасним вимогам.

Тому назріла гостра необхідність розробки нової схеми та регламенту прийняття управлінських рішень, а також надання управлінських послуг фізичним та юридичним особам у відповідних сферах господарської діяльності.

Наступною проблемою є те, що на сьогодні законодавцем не визначені чіткі критерії віднесення відповідних видів підприємницької діяльності до таких, що потребують дозвільного характеру, що також призводить до суперечок і неузгодженості між органами виконавчої влади і суб'єктами господарювання. У зв'язку з цим назріла гостра потреба прийняття відповідного законодавчого акта, який би дозволив чітко врегулювати зазначені проблеми. Таким актом міг бути Закон України „Про управлінські послуги”.

З метою удосконалення чинного законодавства з визначеного питання, автор вважає за доцільне запровадження у сфері митної справи категорій „митне адміністрування” та „публічно-сервісна діяльність митних органів”, що в свою чергу, сприятиме усуненню неоднозначного тлумачення, ототожнення та невірному використанню термінів „митні послуги”, „управлінські послуги у митній сфері”, „послуги митних посередників” і пропонує наступну дефініцію цих понять:

- *публічно-сервісна діяльність митних органів* – це діяльність митних органів, що проводиться з ініціативи фізичних та юридичних осіб для обслуговування їх потреб, по

наданню реєстраційно-ліцензійних, інформаційних, консультаційних та інших послуг, що не складають зміст владно-розпорядчої діяльності митних органів;

- *митне адміністрування* – це державна управлінська діяльність, представлена сукупністю організаційно-правових заходів та дій митних органів України в межах своїх повноважень у забезпеченні митної справи.

РОЗДІЛ II “Організаційно-правові аспекти посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника” складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *“Роль і місце митних брокерів при здійсненні митних процедур”* розглянута правова природа та роль митних брокерів в оформленні товарів, що переміщуються через митний кордон України.

Узагальнено історію становлення та розвитку брокерської діяльності, її місце при здійсненні митних процедур. В дисертації підкреслюється, що інститут митних брокерів існує давно. Понад сто років вони здійснюють свою діяльність в різних країнах світу. З урахуванням значного зростання, останнім часом, об’ємів міжнародної торгівлі, що викликало підвищення тарифів і кількості укладених торговельних угод, роль митного брокера значно зросла. Це пояснюється тим, що митне оформлення та декларування мають свої особливості, що потребує певних специфічних знань та вмінь. На сьогодні ні один імпортер, крупний або дрібний, не може здійснювати ефективну діяльність без використання послуг кваліфікованого митного брокера. В багатьох країнах світу митне оформлення товарів і транспортних засобів проводиться, як правило, лише за участю митних брокерів. Деякі, особливо крупні імпортери, утримують штатних фахівців, які працюють виключно на дану компанію. Однак в цілому митні брокери є співробітниками приватних агентств, які діють від імені різних імпортерів.

Діяльність митних брокерів взагалі і на території України зокрема, має важливе і суттєве значення при здійсненні процедури декларування і митного оформлення товарів. В умовах частих змін митного і податкового законодавства, нормативно-правових актів і положень нормативних документів Державної митної служби України, суб’єкти зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють експортно-імпортні операції, не встигають орієнтуватися на ці зміни. Достатньо зазначити, що тільки ставки ввізного мита, наприклад, змінювалися в окремі роки щомісяця, а інколи і частіше. Таким чином, інститут посередницьких представників у галузі митної справи розвивається досить швидкими темпами, що пов’язано з гострою потребою господарюючих суб’єктів у професійних послугах митних брокерів. Звертаючись до послуг митного брокера, клієнти мають певні переваги, зокрема: з’являється можливість отримувати послуги висококваліфікованих фахівців у такій специфічній сфері, як митне декларування та митне перевезення; витрати на послуги, пов’язані з проведенням декларування товарів та транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, а також перевезенням товарів, що перебувають під митним контролем за

участю митних посередників, у галузі митної справи значно менші, оскільки розраховуються в розмірі визначеного відсотка до обсягу товарів, що переміщуються (перевозяться). Значне збільшення обсягів експортно-імпортних операцій та їх оперативне оформлення за допомогою суб'єктів підприємницької діяльності в галузі митної справи знижує зростання власних витрат на такі цілі, а також відбувається значна економія часу.

У підрозділі 2.2 *“Правовий статус митного брокера в Україні”* здійснено аналіз чинного законодавства у сфері брокерської діяльності, а також проведено класифікацію правових документів у цій сфері.

Прагнення України до європейської інтеграції та інтеграції до світової господарської системи, загалом, не могли залишити митне законодавство без змін. Проведене дослідження показало, що прийняття у 2002 році нового Митного кодексу України не усунуло всіх існуючих проблем, зокрема приведення законодавства у відповідність з положеннями розділу VII *“Підприємницька діяльність із надання послуг з декларування товарів і транспортних засобів та перевезення товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем”*. В дисертації підкреслюється, що проблема ґрунтується на відсутності чітко визначеного правового статусу митних брокерів, відповідних ліцензійних умов здійснення їх діяльності та визначенні правової природи підстав представництва інтересів клієнтів митними брокерами. Реалії сьогодення потребують необхідного наукового осмислення та визначення правового статусу митного брокера як нового суб'єкта у митній сфері, що не наділений державно-владними повноваженнями. В розділі VII Митного кодексу України визначені основи правового статусу митного брокера. Цю новацію митного законодавства слід розглядати як підсумок еволюції різних видів посередницької діяльності в сфері митної справи, а також як результат звернень до митних органів, суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору, фахівців у цій сфері щодо законодавчого закріплення цього інституту у митному праві.

Дисертантом встановлено, що митним брокером може бути підприємство-резидент або його відокремлений підрозділ (філія, представництво тощо), що здійснює декларування товарів і транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, і має ліцензію на право здійснення митної брокерської діяльності, видану спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

В дисертації акцентується увага на тому, що в обговорюваному нині законопроекті *“Про внесення змін до Митного кодексу України”* передбачається, що митний брокер (перевізник) діятимуть на підставі свідоцтва (сьогодні – ліцензії), що видається Державною митною службою України. Чи доцільна заміна ліцензії на свідоцтво? Очевидно мета таких змін, на думку дисертанта, полягає в наступному. Загальний порядок видачі ліцензій, зокрема

на здійснення діяльності митного брокера, встановлений Законом України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності”. Заміна терміна “ліцензія” на “свідоцтво” фактично припиняє дію Закону в частині ліцензування діяльності митних брокерів. Це, в свою чергу, дозволить Державній митній службі України розробити свій порядок (положення) видачі свідоцтв, відмінний від того, який сьогодні діє. Дисертант стверджує, що порядок видачі ліцензій на здійснення посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника має визначатися відповідними Ліцензійними умовами, які затверджує Державна митна служба України за погодженням із Державним комітетом з питань регуляторної політики та підприємництва України, що позитивно вплине на діяльність суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності.

В дисертації наголошується, що якнайшвидше погодження з відповідними відомствами, доопрацювання та затвердження у встановленому порядку зазначених вище “Ліцензійних умов” послужить передумовою для ефективного розвитку митно-брокерської діяльності в Україні, що в свою чергу безперечно підвищить якість надання подібних послуг.

У підрозділі 2.3 “*Організаційно-правові засади посередницької діяльності митного перевізника*” зазначається, що за час, який пройшов після набрання чинності Митного кодексу України 1991 року, в міжнародному зовнішньоекономічному житті України відбулися відчутні зміни - збільшилися об’єми експортно-імпортних перевезень товарів та потік громадян, які переміщують товари через кордон України, значно зросла кількість вантажних перевезень як через митний кордон України, так і по території нашої держави. При цьому значна частина такого вантажу знаходиться під митним контролем, що в свою чергу потребує врахування деяких особливостей його переміщення. Все це зумовило ухвалення численних нормативно-правових актів, які регулюють порядок переміщення зазначених товарів і предметів та впровадження у Митному кодексі України (2002 року) нового, раніше невідомого для вітчизняних митних відносин інституту – митних перевізників.

Автор зазначає, що саме перехід до ринкових відносин визначив в Україні загальні тенденції розширення сфери діяльності фізичних та юридичних осіб, які займаються професійним посередництвом у даній галузі - митних перевізників, які є професійними учасниками митних відносин щодо перевезення товарів, які перебувають під митним контролем і є найбільш підготовленими для того, щоб надати клієнту кваліфіковану допомогу.

Дисертантом аналізується правовий статус митного перевізника та взаємозв’язок при виконанні покладених на нього завдань. Досліджуючи дане питання, він зазначає, що організаційно-правові засади провадження посередницької діяльності митних перевізників визначені рядом нормативно-правових актів. Митний перевізник є суто національною категорією, що надає певні переваги при перевезенні товарів, що перебувають під митним

контролем, по митній території України. Це транзитні перевезення товарів (внутрішній митний транзит) по митній території України, що не потребують додаткових заходів гарантування доставки товарів, окрім самого права користуватись статусом митного перевізника. При здійсненні транзиту митною територією України не виникатиме потреба додаткових гарантій доставки товарів до митниці призначення. Відповідно до статті 182 Митного кодексу України митний перевізник, для здійснення своєї діяльності, повинен мати відповідну ліцензію, яку видає Державна митна служба України.

Згідно з законодавством України митний перевізник несе відповідальність за дії, упущення, порушення, бездіяльність своїх посадових осіб, агентів, персоналу, які виконують усі процедури щодо перевезення товарів, що перебувають під митним контролем, між митними органами, як за свої власні дії, упущення, порушення, бездіяльність.

В дисертації зазначається, що взаємовідносини ліцензіата з особою, яку він представляє, визначаються договором доручення, сутність якого детально розглядалася в наступних підрозділах. Враховуючи, що митний перевізник здійснює перевезення вантажів, які в основному становлять значну вартість, він повинен гарантувати їх цілісність. З цією метою передбачається така особлива вимога для провадження діяльності митного перевізника як укладання відповідних угод.

Дослідження показує, що ініціатором перевезення виступають не митні органи, а підприємство-перевізник або експедитор, оскільки така потреба мотивується необхідністю виконати обов'язок перевізника згідно з договором перевезення - доставити товар одержувачу в строк. Необхідність перевезення (доставки) товару перевізником від відправника до одержувача є попередньою і головною умовою для перевезення товару між митними органами.

Підсумовуючи, автор зазначає, що впровадження інституту митних перевізників вирішило неоднозначну ситуацію, яка існує на сьогодні стосовно використання тих чи інших гарантій, шляхом залучення митного перевізника до перевезень вантажів, що перебувають під митним контролем, по території України. Питання полягає лише в тому, чим буде підкріплюватися право митного перевізника виступати гарантом сплати, перед митними органами, обов'язкових митних платежів.

У підрозділі 2.4 “Організаційно-правові основи взаємодії митного брокера і митного перевізника з митними органами України щодо організації та здійснення митних процедур” зазначається, що взаємодія є одним із способів забезпечення ефективного провадження посередницької діяльності митним брокером та митним перевізником.

Загальні засади взаємодії митних органів з державними і недержавними органами та фізичними особами урегульовані чинним законодавством. Так, глава 3 Митного кодексу України встановлює, що митні органи, спеціалізовані митні установи та організації, їх

посадові особи при виконанні покладених на них завдань взаємодіють з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, а також підприємствами та громадянами в порядку, встановленому законодавством. Форми взаємодії тісно пов'язані із формами діяльності митних органів щодо реалізації їх багаточисельних функцій. Серед основних функцій митних органів переважно називають фіскальну, регулятивну, правоохоронну, підприємницьку, а також функцію надання митних послуг. Адже саме реалізація регулятивної функції визначає основи взаємодії між митними органами та митними брокерами і митними перевізниками.

Аналіз різних форм взаємодії митних органів та митних посередників дає можливість визначити відносини, які виникають між даними суб'єктами, за правовою природою як адміністративно-правові вертикального виду. Саме ці відносини, що характеризуються наявністю в однієї сторони владних повноважень (митні органи) щодо іншої (митні посередники), найяскравіше виявляють сутність адміністративно-правового регулювання. Для даних відносин характерні: нерівність сторін; підлеглисть однієї сторони іншій; наявність організаційної підпорядкованості чи її відсутність; підконтрольність і піднаглядність, нерівність сторін у юридичному розумінні. Напевно єдиним винятком, коли форми взаємодії митних органів та митних посередників набувають не адміністративно-правового, а цивільно-правового змісту, є укладання між ними відповідних угод.

На думку автора, визначені вище форми взаємодії митних посередників та митних органів України складають як зміст митного адміністрування (державна управлінська діяльність митних органів України в межах своїх повноважень в забезпеченні митної справи) та публічно-сервісної діяльності митних органів, що проводиться з ініціативи фізичних та юридичних осіб для обслуговування їх потреб, по наданню реєстраційно-ліцензійних, інформаційних, консультаційних та інших послуг.

З метою подальшого удосконалення правового регулювання відносин між митними органами і підприємствами, що надають посередницькі послуги в галузі митної справи, як вважає дисертант, доцільно було б: при розробці Державною митною службою України нормативно-правових актів, які визначатимуть організаційно-правові основи діяльності митних посередників, враховувати пропозиції та зауваження останніх. Це, в свою чергу, сприятиме застосуванню принципу партнерства у відносинах між митними органами та митними брокерами і митними перевізниками. Крім того, зазначене запобігатиме прийняттю юридично та економічно недоцільних і неефективних регуляторних актів; дозволить розробити дієвий механізм надання митними органами митним посередникам необхідної інформації (правова, економічна, статистична) для їх діяльності; визначити оптимальний перелік документів щодо започаткування посередницької діяльності із надання послуг у митній сфері; спростити (удосконалити) процедуру отримання дозвільних документів на

провадження посередницької діяльності при здійсненні митних процедур; розробити та впровадити механізм фінансових гарантій та страхування діяльності митних брокерів; можливість відстрочки повернення фінансових платежів протягом певного проміжку часу; впроваджувати у життя міжнародні конвенції щодо спрощення митних процедур і застосування новітніх технологій, які сприятимуть прискоренню митного контролю та оформленню товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України.

РОЗДІЛ III “Удосконалення механізму посередницької діяльності митних брокерів та митних перевізників” складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 3.1 “Теоретичні та практичні проблеми діяльності митних брокерів та митних перевізників” досліджуються проблеми, що виникають при наданні посередницьких послуг у митній сфері. Відповідно до статті 177 Митного кодексу України взаємовідносини митного брокера з особою, яку він представляє, визначаються договором доручення. Саме договір є підставою для виникнення відносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та підприємцями, що надають послуги з декларування товарів та їх переміщення. Дослідження показує, що в сучасному митному законодавстві України та інших країн світу спостерігається стійка тенденція до визначення договірною характеру взаємовідносин між митними брокерами та їх клієнтами - господарюючими суб'єктами у сфері зовнішньоекономічної діяльності щодо представництва інтересів останніх. У нашому випадку таким є договір доручення. Отже, для митних брокерів у законі чітко визначений вид договору, який регулює відносини між ними та їх клієнтами.

Щодо митних перевізників, то незважаючи на те, що у статті 182 Митного кодексу України не визначений вид договору, дана прогалина усунута пунктом 3.2. Ліцензійних умов провадження посередницької діяльності митного перевізника, за яким взаємовідносини ліцензіата з особою, яку він представляє, і визначаються договором доручення, який є цивільно-правовим договором. Даний акцент на визначенні виду цивільно-правового договору є не випадковим, оскільки відносини за даним договором є представницькими і полягають в тому, що одна сторона зобов'язується вчинити від імені та за рахунок іншої певні юридичні дії. А відповідно до пункту 2.1 Положення про діяльність підприємств, що здійснюють декларування на підставі договору (за яким діють сьогодні митні брокери), ліцензіат здійснює посередницьку діяльність від власного імені, але за рахунок та за дорученням особи, яку він представляє. Відносини представництва сьогодні регламентовані главою 17 Цивільного кодексу України, в якому відповідно до частини 2 статті 237 передбачено, що не є представником особа, яка хоча і діє в чужих інтересах, але від власного імені. Отже, виявлені явні протиріччя в чинному митному законодавстві України суперечать фундаментальним положенням цивільного права.

В дисертації звертається увага на деяку невідповідність вимог Митного кодексу України положенням Цивільного кодексу України, що дає можливість у договорі доручення на декларування вибрати більш зручний варіант сплати митних платежів.

Автор зазначає, що з огляду на всю складність і невпорядкованість митного законодавства України, а також жорсткі норми Митного кодексу України (2002 року), що встановлюють відповідальність за порушення митних правил, можна дійти однозначного висновку, у процесі діяльності, у більшості випадків, митні брокери можуть стати заручниками нестандартних ситуацій, що виникають у процесі митного оформлення товарів. Саме тому необхідно з особливою старанністю підходити до формулювання окремих положень договорів доручення, пов'язаних з декларуванням товарів.

У підрозділі 3.2 *“Стан та шляхи удосконалення правового забезпечення посередницької діяльності митних брокерів та митних перевізників”* автор пропонує удосконалити митне законодавство через встановлення чіткого порядку діяльності підприємств, що надають посередницькі послуги при здійсненні митних процедур. Проведений аналіз правових засад діяльності митних брокерів і митних перевізників дозволяє стверджувати, що конституційний та кодифікований рівні регулювання діяльності зазначених підприємств представлені загальними нормативними актами, тобто такими, що призначені для всіх суб'єктів підприємницької діяльності і, які визначають їх правовий статус без урахування окремих особливостей. Щодо спеціальних нормативних актів, що відображають особливості правового статусу саме митних брокерів і митних перевізників, то вони представлені на підзаконному рівні. Таким чином, сьогодні правове регулювання діяльності митних брокерів та митних перевізників переважно здійснюється на рівні не закону, а підзаконних актів, якими обростають закони. При цьому сам закон безпосередньо не діє, а відсилає до інших нормативних актів підзаконного характеру, що знижує ефективність правового регулювання.

Для вирішення існуючих проблем, як вважає автор, необхідно: привести відповідно до норм Митного кодексу України положення наказу Державної митної служби України від 22 липня 1997 року № 340 з питань визначення правового статусу митного брокера; затвердити ліцензійні умови провадження посередницької діяльності митного брокера, які б встановлювали кваліфікаційні, організаційні, технологічні та інші вимоги до даного виду діяльності; розробити надійний та ефективний механізм фінансових гарантій і страхування відповідальності посередницької діяльності митного перевізника відповідно до ліцензійних умов здійснення ними посередницької діяльності; визначити на законодавчому рівні схеми взаємодії митних брокерів і митних перевізників з митними органами України (пряме або опосередковане представництво).

У підрозділі 3.3. *“Роль та місце Асоціації митних брокерів України в удосконаленні посередницьких послуг по декларуванню товарів”* зазначається, що в 1995 році з метою

постійної координації господарської діяльності митних брокерів, декларантів, власників митних ліцензійних складів; надання безкоштовної правової, інформаційної і юридичної допомоги своїм членам; захисту прав та інтересів членів Асоціації; обміну досвідом роботи її членів; узагальнення пропозицій по удосконаленню нормативної бази з питань посередницької діяльності; забезпечення взаємодії з Державною митною службою України тощо була створена Асоціація митних брокерів України – незалежна, неурядова організація, що об'єднує на добровільних засадах суб'єктів підприємницької діяльності.

За участю членів Асоціації безпосередньо здійснюється забезпечення програмно-інформаційними комплексами ведення ефективної зазначеної діяльності переважної більшості учасників зовнішньоекономічної діяльності - програмами автоматизованого заповнення вантажних митних декларацій, формуванням “електронних копій декларацій” для митниці у форматах, встановлених Держмитслужбою України, нормативно-довідковою інформацією за всіма видами ЗЕД (мито, акцизи, квотування, ліцензування, сертифікація тощо) із встановленими електронними довідниками Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності. Член Асоціації – компанія “Ліга” є технічним адміністратором Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів.

У дисертації зазначається, що співпраця Державної митної служби України та Асоціації митних брокерів України дозволить забезпечити якісну підготовку декларантів і фахівців з митного оформлення вантажів підприємств, що працюють на підставі договору, суворе дотримання законодавства з митної справи, прискорити митне оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України.

ВИСНОВКИ

За підсумками дослідження автором визначені положення, що становлять сутність дисертаційної роботи, сформульовані пропозиції і рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства, що регламентує посередницьку діяльність митних брокерів та митних перевізників.

1. Доведено важливість існування інституту надання посередницьких послуг у митній сфері, який виступає реальною складовою механізму здійснення належного митного оформлення відповідних товарів, для прискорення митних процедур і, таким чином, товарообігу вантажів, що переміщуються через митний кордон України, захисту законних прав і інтересів фізичних і юридичних осіб в умовах діяльності в сфері ринкової економіки та розширення сфери зовнішньоторговельної діяльності.

2. Проведене дослідження діяльності посередницьких підприємств з надання послуг у митній сфері в цілому показало:

2.1. Підприємства такого типу є, на сьогодні, ефективним учасником митних правовідносин. З їх участю здійснюється значна більшість оформлень товарів, що переміщуються через митний кордон України;

2.2. Наявність підприємств з надання послуг по декларуванню та перевезенню товарів, що перебувають під митним контролем або переміщуються через митний кордон України, характерна не лише для нашої держави, але й для розвинутих країн світу;

2.3. Роль і місце посередницьких підприємств з надання послуг у митній сфері зарубіжних країн різні. Найбільш вагома їх участь у митному оформленні товарів в США, Англії, Німеччині, Росії.

3. Пропонується створити стабільну, чітко узгоджену з Основним Законом держави - Конституцією України та міжнародними актами правову базу провадження посередницької діяльності у митній сфері взагалі та митного брокера і митного перевізника зокрема. Зміни у суспільних відносинах держави, реформування економіки, приєднання України до Європейського співтовариства, ратифікація відповідних міжнародних конвенцій та угод митної сфери потребують суттєвих змін норм Митного кодексу України та інших, пов'язаних з ним законодавчих актів та нормативно – правових документів, подальшої демократизації і лібералізації митної системи держави, посилення гарантій захисту прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб при переміщенні ними товарів через митний кордон України.

4. Правові приписи про порядок надання посередницьких послуг у митній сфері, які містяться в різноманітних за значимістю правових актах, незалежно від їх відомчої належності, необхідно з метою їх упорядкування, усунення дублювання і протиріч об'єднати в єдиному комплексному правовому документі, покликаному чітко регламентувати всю сферу надання посередницьких послуг у митній галузі, в тому числі і митними брокерами та митними перевізниками.

5. Зважаючи на значну кількість підзаконних регуляторних актів та відомчих листів і вказівок, що призводять до нівелювання регуляторного впливу законів, необхідно упорядкувати на законодавчому рівні відомчу нормотворчу діяльність ДМСУ.

6. Запропоновано та обґрунтовано введення дефініцій „митне адміністрування” та „публічно-сервісна діяльність митних органів” у загальні положення Митного кодексу України, що в свою чергу усуне неоднозначне тлумачення, ототожнення понять „митні послуги”, „управлінські послуги митних органів”, „послуги митних посередників”.

7. Проведений аналіз показує, що на практиці до посередницьких підприємств, що надають послуги з митного оформлення та перевезення відповідних товарів, які допускають порушення митного законодавства, застосовуються такі заходи адміністративного впливу як призупинення та анулювання ліцензії, які відсутні в Митному кодексі України. Враховуючи

викладене, автор пропонує статтю 322 Кодексу “Види стягнень за порушення митних правил” викласти в такій редакції: “За порушення митних правил передбачені такі стягнення: 1) попередження; 2) штраф; 3) призупинення дії ліцензії; 4) анулювання ліцензії; 5) конфіскація товарів...” і далі за текстом.

8. Враховуючи, що в практичній діяльності митних органів мають місце спірні факти анулювання ліцензії, вважаємо за доцільне закріпити в Митному кодексі України положення про те, що “анулювання ліцензії на право здійснення митної брокерської діяльності та діяльності митного перевізника може бути здійснено лише за рішенням суду, за поданням центрального органу виконавчої влади в галузі митної справи”. Це послужить надійною гарантією захисту прав та законних інтересів суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності.

9. Пропонується для посередницьких підприємств по наданню послуг з декларування та перевезення відповідних товарів, які протягом року не допустили порушень норм митного законодавства, активно взаємодіяти з митними органами, створити спрощені, максимально сприятливі умови для здійснення митних процедур по оформленню та перевезенню товарів, що переміщуються через митний кордон України або перебувають під митним контролем.

10. Обґрунтовано доцільність закріплення в митній лексиці терміна “ліцензія” замість “свідоцтво” на право здійснення відповідної посередницької діяльності в митній сфері. При цьому необхідно виходити з однакової сутності зазначених дозвільних документів, незважаючи на їхні різні назви.

11. Враховуючи, що посередницька діяльність у митній сфері здійснюється на підставі відповідної ліцензії, доведено необхідність спростити дозвільно–реєстраційну процедуру її отримання, при цьому оптимально скоротити обсяг документів та додатків до них, що подаються для її видачі та саму процедуру підготовки та видачі самої ліцензії.

Проведене дослідження діяльності та перспектив розвитку посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в митній сфері України свідчить, що вказана діяльність в значній мірі підвищує якість і прискорює процедуру митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються через митний кордон України. При цьому були виявлені як позитивні, так і негативні аспекти такої діяльності. Удосконалення правової бази, ретельне виявлення та впровадження досвіду зарубіжних країн дасть можливість виявити властиві такій діяльності організаційно-правові й управлінські помилки, що дозволить уникнути їх, спростити процедуру та значною мірою підвищити якість надання посередницьких послуг в митній сфері, удосконалити діяльність митних брокерів та митних перевізників в нашій державі.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Світлак І. Представництво в галузі митної справи // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – № 2 (24). – С. 109 - 116.
2. Світлак І., Шкарупа В. Нормативно-правове регулювання діяльності митного брокера та митного перевізника // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – № 4 (26). – С. 220 - 225.
3. Світлак І. Взаємодія митних брокерів та митних перевізників з митними органами України // Науковий вісник Національної академії ДПС України. – 2004. – № 5 (27). – С. 194 - 199.
4. Світлак І. Шляхи удосконалення інституту митних посередників // Влада. Людина. Закон. – 2005. - № 9. - С. - 58 – 62.
5. Світлак І.І. Захист прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності митними брокерами // Наукові записки. Серія „Право. – Острог.: Видавництво Національного університету „Острозька академія”, 2004. – С. 218-226.
6. Світлак І. Переваги та недоліки інституту митних брокерів та митних перевізників // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2006. -№ 1. – С. 124-130.
7. Світлак І. До питання про послуги в сфері управління митною справою України // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. - Випуск 32. – С. 110-115.
8. Світлак І. Перспективи розвитку підприємницької діяльності в сфері митної справи // Матеріали четвертої науково-практичної конференції „Наука і навчальний процес”. – Вінниця: Видавництво ВФ ВМУРОЛ „Україна”, 2004. – С. 19 - 23.

АНОТАЦІЇ

Світлак І. І. Організаційно-правові засади провадження посередницької діяльності митного брокера та митного перевізника в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національна академія державної податкової служби України. – Ірпінь, 2006.

Дисертація є першим спеціальним дослідженням проблем організаційно-правового забезпечення посередницької діяльності митних брокерів та митних перевізників.

Робота присвячена теоретичним і практичним питанням провадження посередницької діяльності митних брокерів та митних перевізників в Україні. Досліджені сутність, види, юридична природа посередницької діяльності в митній сфері, її роль і місце при здійсненні митних процедур. Визначений правовий статус митних брокерів та митних перевізників,

критерії оцінки їх діяльності. Дана характеристика правових основ, організації та порядку здійснення відповідних митних процедур посередницькими структурами при декларуванні та перевезенні відповідних товарів, правил і порядку видачі відповідних дозвільних документів на їх проведення, сформульовані рекомендації щодо вдосконалення чинного законодавства, що регламентує посередницьку діяльність митних брокерів та митних перевізників в Україні.

Ключові слова: посередницька діяльність, митні послуги, митне посередництво, митне адміністрування, публічно-сервісна діяльність митних органів, митний брокер, митний перевізник, митні процедури, ліцензія, ліцензійні умови, декларант.

Свитлак И. И. Организационно-правовые основы осуществления посреднической деятельности таможенного брокера и таможенного перевозчика в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук за специальностью 12.00.07 – теория управления; административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальная академия государственной налоговой службы Украины. – Ирпень, 2006.

Диссертация является первым специальным исследованием проблем организационно-правового обеспечения предпринимательской посреднической деятельности таможенных брокеров и таможенных перевозчиков.

Работа посвящена теоретическим и практическим вопросам осуществления посреднической деятельности таможенных брокеров и таможенных перевозчиков в Украине. Исследована сущность, виды, юридическая природа посреднической деятельности в таможенной сфере, ее роль и место при осуществлении таможенных процедур. Определены правовой статус таможенных брокеров и таможенных перевозчиков, критерии оценки их деятельности. Дана характеристика правовых основ, организации и порядка осуществления соответствующих таможенных процедур посредническими структурами при декларировании и перевозке товаров, правил и порядка выдачи разрешительных документов на их проведение, сформулированы рекомендации относительно совершенствования действующего законодательства, которое регламентирует посредническую деятельность таможенных брокеров и таможенных перевозчиков в Украине.

Сделан вывод о целесообразности существования института предоставления посреднических услуг в таможенной сфере, который является реальной составной частью механизма осуществления необходимого таможенного оформления товаров, ускорения таможенных процедур и, таким образом, товарооборота грузов, что передвигаются через таможенную Украину, защиты прав, интересов физических и юридических лиц в условиях деятельности в сфере рыночной экономики и расширения сферы внешнеторговой деятельности.

Данное исследование предпринимательской деятельности и перспектив развития посреднической деятельности таможенного брокера и таможенного перевозчика в таможенной сфере Украины свидетельствует о том, что указанная деятельность значительно улучшает и ускоряет процедуры таможенного контроля и таможенного оформления товаров, которые перемещают через таможенную границу Украины. Автор обращает внимание на позитивные и негативные аспекты такой деятельности. Устранить организационно-правовые и управленческие недостатки, повысить качество предоставления посреднических услуг в таможенной сфере возможно при усовершенствовании правовой базы, а также, учитывая зарубежный опыт, чтобы в целом усовершенствовать деятельность таможенных брокеров и таможенных перевозчиков.

Ключевые слова: *посредническая деятельность, таможенные услуги, таможенное посредничество, таможенное администрирование, публично-сервисная деятельность таможенных органов, таможенный брокер, таможенный перевозчик, таможенные процедуры, лицензия, лицензионные условия, декларант.*

Svitlak I. I. Organizational and legal bases of intermediary activity realization of customs brokers and customs transportation officials in Ukraine. – Manuscript.

The thesis for the scientific degree of candidate of law, specialty 12.00.07 – theory of management; administrative law and process; financial law; information law. – National Academy of State Tax Service of Ukraine. – Irpin', 2006.

This work is the first special research of the issues related with providing of entrepreneurship intermediary activity of customs brokers and customs transportation officials.

The work is devoted to the theoretical and practical issues of entrepreneurship intermediary activity realization of customs brokers and customs transportation officials in Ukraine. It is explored the essence, kinds, legal nature of entrepreneurship intermediary activity in the field of customs, its role and place during realization of custom procedures. It is defined the legal status of customs brokers and customs transportation officials, criteria of their activity. It is given the description of legal bases, organization and order of the proper customs procedures realization by intermediary structures under declaring and transporting of the goods, rules and order of delivery of the proper licensing documents for their fulfillment, it is formulated the recommendations in relation to perfection of the current legislature regulating the entrepreneurship intermediary activity of customs brokers and customs transportation officials in Ukraine.

Keywords: *entrepreneurship intermediary activity, customs services, customs intermediary, customs administering, public services activity of customs authorities, customs broker, customs transportation official, customs procedures, license, licensed terms.*